

στεροι συγγενείς του θύματος δικαιούνται να λάβωσι τὰς καλλιτέρας μερίδας. Παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν, οἷον παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς τῆς Γουιάνης, ἡ ἀνθρωποφαγία εἶναι ἀπλῆ ἐκδιέκησις. Πᾶσα νίκη κατ' ἐχθρικήν ὀρδῆν πανηγυρίζεται δι' ἐνὸς γεύματος εἰς ὃ καταβροχθίζουσι τεμάχια τινα ἐκ τοῦ πτώματος αἰχμαλώτου τινός.

Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἐὰν ἡ ἀνθρωποφαγία δὲν ὑπῆρξε συνέπεια ἀπορίας ζωικῆς τροφῆς, εἰς τινὰς ὅμως περιστάσεις διετηρήθη καὶ μάλιστα ἐπληξήθη ὡς ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης. Εἰς τὰς νήσους τῆς Πολυνησίας ἐνθα τὰ μαστοφόρα ἦσαν σπανιώτατα, ἡ ἡδονὴ τῆς γνώσεως τῆς σαρκὸς τοῦς παρεκκλίνει νὰ τρώωσι τὸ πτώμα τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὰς Φιγιδίας νήσους εἶδον ἀρχηγόν τινα δεικνύοντα τὰ ὅσῃ 872 ἀτυχῶν οὗς ὁ πατήρ του εἶχε φάγει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Τσαύτη κατανάλωσις ἀνθρωπίνης σαρκὸς δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῆ εἰμὴ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ζωικῆς τροφῆς. Διὰ τοῦς Κοβίους τῆς Ὑππῆς, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀληθὲς κυνήγιον, καὶ οἱ ἄγριοι οὗτοι κηρύττουσι τὸν πόλεμον εἰς τὰς δρόμους φυλάς πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ προμηθευθῶσιν ἀνθρωπίνην σάρκα· ἐὰν δὲ λάβωσι πλειοτέραν τῆς ἀρκούσης, τὴν ξηραίνουσι καπνίζοντες καὶ φυλάττοντες αὐτὴν ὡς προμήθειαν. Εἶδον εὐρωπαϊκούς τινὰς ἐξηνη-τλημένους ὑπὸ τῆς πείνης νὰ καταφρέγωσιν εἰς τὴν φοικώδη αὐτὴν τροφήν. Ἐν Αὐστραλίᾳ, κατόπιν λιμῶν, ἡ ἀνθρωποφαγία ἔλαβε πολλὰς φοικώδεις διαστάσεις. Τὴν σήμερον ἐπι ἡ φθορὰ αὐτῆ συνήθεια ὑφίσταται εἰς τινὰ μέρη τῆς Πολυνησίας καὶ τῆς Πασουασίας.

Ἡ προπαρασκευὴ τῆς τροφῆς ἐφευρε προώ-ρως τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ τῆς καυσίμου ὕλης. Ἡ φλόξ παρήχθη κατ' ἀρχὰς οὐχὶ ἐκ τῆς συγκρούσεως λίθων χαλικοῶδων μετὰ σώματος στερεοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς προστρίψεως δύο ξύλων. Τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τοῦ ἀνάπτειν τὸ πῦρ τὸν ὁποῖον ἀναμνησκουσι τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κατὰ τοῦ Βέδα. Δύο τεμάχια ξύλου ἀπαρτίζουσι τὸ ἀρ-νι, καὶ ἐκ τῆς προστρίψεως τῶν δύο τούτων τεμαχίων παράγεται τὸ θυσιαστήριον πῦρ.

Τὰ ξύλα ἤρκεσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον ὡς καύσι-μος ὕλη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἐν ἀρχῇ ἦσαν σχεδὸν ἄφθονα. Ἀλλ' οἱ ποιμε-νικοὶ λαοί, ἀναγκασθέντες χάριν τῶν ποιμνίων τὸν νὰ κατοικῶσιν ἀνοικτὰς πεδιάδας, προσέ-δραμον ταχέως εἰς ἄλλο εἶδος καυσίμου ὕλης· τὰ ζῶα τῶν παρέσχον εἰς αὐτοὺς τὴν ξηρανο-μένην κόπρον, ἧτις ἀντεκατέστησε δι' αὐτοὺς τὸ ξύλον. Ταύτης τῆς καυσίμου ὕλης ποιοῦνται εἰσέτι χρῆσιν πολλὰ ἀραβικὰ φυλάκι τῆς ἐρή-μου, εἰς τὸ Θιβέτ, εἰς τὴν Μογγολίαν, ὅπου τὰ ἀργὸν συνάζονται μετὰ φροντίδος διὰ νὰ χρη-σιμεύσωσιν ὡς τροφή τοῦ πυρὸς καὶ πρὸς δια-τήρησιν αὐτοῦ. Τὸ πῦρ ἄλλως τε δὲν ἐχρησί-

μευσε μόνον ὡς μέσον ἀναγκαῖον πρὸς ἐκδιώξιν τοῦ ψύχους καὶ ἐτοιμασίαν τῆς τροφῆς· λίαν προώρως τὸ μετεχειρίσθησαν ὡς μέσον προστα-σίας ἐναντίον τῶν ἀγρίων ζῶων, ἐναντίον καὶ αὐτῶν τῶν ἐντόμων. Ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποῖου ἐψήνον τὰς τροφάς, καὶ τὰ σκεῦη τὰ ὁποῖα μετε-χειρίζοντο πρὸς τοῦτο, ἐπαισθητῶς μεταβλή-θησαν μετὰ τὴν πρόδον τῆς κοινωνίας. Μὴ ἔχον-τες κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι μήτε ἐστίας μήτε κλιβάνους ἔσκαπτον εἰς τὸ ἔδαφος ὅπην, ὅπου ἐναπέθετον συνήθως ἐπὶ κοιτίδος χαλκώδους τὸ μὴ διαμεμελισμένον ζῶον· ἐκάλυπτον ἀκολού-θως τὸν λάκκον διὰ χρώματος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἤνα-πτον ξύλα καὶ φύλλα. Τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ὀπτήσεως τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται εἰσέτι ἐνίοτε οἱ τοσοῦτον πιστοὶ εἰς τὰς ἀρχαίας συνη-θείας χωρικοὶ τῆς Σαρδηνίας. Τὸν αὐτὸν περί-που τρόπον μετεχειρίζοντο καὶ οἱ νησιῶται τοῦ Ταίτι διὰ νὰ ψήνωσι τοὺς κύνας καὶ τοὺς χοί-ρους καὶ νὰ προετοιμάζωσι τὸ πῖχα. ***

*Ἐστία συνήθεια.

Ἡ ἐν Περουπόλει Ἱστορικὴ Ἐταιρεία δημοσιεύει πολῦτιμον Συλλογὴν σπουδαίων καὶ ἐπισήμων ἐγγράφων ἀνα-φερομένων μὲν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥωσσίας, σχετιζομέ-νων δὲ καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μ. Αἰκατερίνης καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Ἐν τῷ τρίτῳ τό-μῳ τῆς συλλογῆς ταύτης ὑπάρχει πολῦτιμον καὶ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε ὑπόμνημα τοῦ Καποδιστρίου ἐπιγραφόμενον *Aperçu de ma carrière publique depuis 1798 jusqu'à 1822, à S. M. l'Empereur* καὶ συνταχθὲν ἐν Γενεύῃ τῇ 12^ῃ 24 Δεκεμβρίου 1826. Ἐν τῇ συνοπτικῇ ταύτῃ ἐκθέσει τοῦ πολιτικοῦ βίου του ὁ αἰδῶμος Κυβερνήτης ἀφηγεῖται μετὰ τῆς χαρακτι-ρίζουσας τὸ ὕψος τοῦ ἀρελείας καὶ κομψότητος τὰς ἐν Ἐπτα-νήσῳ πρώτας ὑπηρεσίας του, τίνι τρόπῳ μετέβη εἰς Ῥωσίαν, καὶ ὅποιον μέρος ἔλαβεν εἰς τὰς μεγάλας διαπραγματεύ-σεις τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶ-νος τούτου μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἐκραγεῖσα ἤδη Ἑλ-ληνικὴ ἐπανάστασις τὸν ὑπεχρέωσε νὰ παραιτηθῆ ὀριστι-κῶς τῆς βωσσιακῆς ὑπηρεσίας, μὴ δυνάμενος εὐσυνειδήτως νὰ συμβιάσῃ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεώς του μετὰ πρὸς τὴν πατρίδα ἀσθένειά του. Εἰς τὸν σκοπὸν τούτον ἀποβλέπει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑπόμνημα οὗ τὸ συμπέρασμα καταχω-ρίζομεν καθ' ἣν ἐλάβομεν μεταφράζον αὐτοῦ παρὰ σέβα-στοῦ φίλου τῆς Ἐστίας· μνησθόμενοι δὲ ὅτι 19 τόμοι τῆς Συλλογῆς ταύτης ἀποστέλλονται ὅσον οὔπω εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην ἐπιμελεῖα τοῦ ἐν Περουπόλει Πρέ-σβευτος τοῦ Βασιλέως. Σ. τ. Δ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

«... Ἐπὶ τέλους ὁ Αὐτοκράτωρ μοι ἐχο-ρήγησεν ἢν τῷ εἶχον ζητήσεις ἰδιαιτέρας ἀ-κρόασις.

»Αὕτη διήρκεσεν ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας. Μετ' ἀ-γαθότητος ἤκουσεν ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν ἱστορι-κὴν ἀνακεφαλαιώσιν τῶν συμβάντων ἅτινα με εἶχον φέρε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Αὐτοῦ, καὶ τὴν πιστὴν ἀφήγησιν τῶν περιστάσεων δι' ὧν ἠτύ-χησα νὰ ἐργάζωμαι ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Τῷ ἀνέμνησα δὲ τὰς ἐξηγήσεις ἃς εἶχομεν λάβει ἐν Παρισίοις τῷ 1815, ὅτε ἠυδόκησε νὰ με διορί-σῃ Γραμματεῖα τῆς Ἐπικρατείας.

»Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος τῷ ἀπέδειξα ὅτι τὸ

σύστημα ὃ εἶχε παραδεχθῆ μ' ἔθετεν εἰς τὴν ἐναλλαγὴν ἢ νὰ παραβιάσω τὰ αἰσθήματά μου καὶ πάντα τὰ καθήκοντα τὰ ἐπιβαλλόμενά μοι ὑπὸ τῆς πατρίδος εἰς ἣν οὐδέποτε εἶχον παύσει· ν' ἀνήκω, ἢ νὰ ἀθετήσω τὰ καθήκοντα τῆς πρὸς τὴν Α. Μ. ὑπηρεσίας μου. Τοιαύτη τῶντι θὰ ἦτο ἡ θέσις μου ἐὰν εἰσέτι ἐθεώρουν ἐμμαντὸν ἱκανὸν νὰ τὸν ὑπηρετῶ ἐν τῷ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν Ὑπουργείῳ καθ' ἣν στιγμήν ἔμελλε νὰ ἐνεργήσῃ διὰ πάσης τῆς δυνάμεώς του κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

»Ἐξέθηκα εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τίνι τρόπῳ καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Οὐερῶνι ἡ κυβερνήσις του ἔμελλε νὰ δειχθῆ δυσμενῆς πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁμοδόξους τῇ Ῥωσσίᾳ, καὶ διατὶ ἡ μεγάλη αὐτῆ θυσία οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἤθελεν ἐπιφέρει σύμφωνον πρὸς τὰς εὐθείας προκείμενας τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος.

»Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ πλείστης ἐναργείας ἀνέπτυξα τὸ θέμα τοῦτο, παρεκάλεσα τὸν Αὐτοκράτορα νὰ με διατάξῃ τί ἔμελλε νὰ πράξῃ.

»Ὁ Αὐτοκράτωρ μοι ἀπήνησεν· «Εἰς τὴν θέσιν σας θὰ ἐλάλουν καὶ ἐπραττον ὡς Ὑμεῖς, ἀλλ' ἐν τῇ ἐμῇ θέσει μοι εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβάλω ἀπόφασιν.»

»Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἔλαβε τὸν κόπον νὰ μοι ἐκθέσῃ λεπτομερῶς τοὺς λόγους τῆς. Ἦσαν οἱ αὐτοὶ δι' ὧν πολλάκις ἠθέλησε νὰ μοι ἀποδείξῃ ὅτι ἐπρωτίμω τὸ Αὐστριακὸν σύστημα μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἐπείγουσαν καὶ ἀνωτάτην ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἀνακτοβουλίων, ἧτις ἦτο ἡ μόνη ἐγγύησις αὐτῆς.

»Ἐνθαῤῥυνόμενος ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ἧτις προφανῶς ἐπέθυμι νὰ συμμερισθῶ τὴν γνώμην τῆς, ἐτόλμησα πάλιν καὶ τελευταίαν φορὰν νὰ τῇ ἐκφράσω μετὰ βαθείας συγκινήσεως τὴν λύπην μου ὅτι ἤμουν καταδεδικασμένος ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς μου καὶ τῆς ἀσθενοῦς μου κρίσεως νὰ θεωρῶ τὰ πράγματα ὑπ' ὄψιν ὅλως διάφορον.

«Πολλὰ καλὰ, ὑπέλαθεν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀφ' οὗ εἶναι ἀναγκαστικόν, ἄς ἀποχωρισθῶμεν» θέλετε μείνει ὅμως εἰς τὴν θέσιν σας. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου θέλετε ἐκπεραιώσει πάσας τὰς ὑποθέσεις ἃς ἐνεπιστεύθη εἰς Ὑμᾶς, καὶ ἰδίως τὴν τῶν παραλίῳ τῆς πρὸς ἄρκτον καὶ δυσμᾶς Ἀμερικῆς. Δὲν θέλετε ἀναχωρήσει εἰμὴ μετ' ἐμέ· θέλετε ὑπάγει εἰς τὰ λουτρὰ ὡς καὶ ἄλλοτε. Ἡ ὑγεία σας πάσχει οὐκ ὀλίγον, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ θεραπευθῆτε.»

»Ἠκολούθησα τῶντι νὰ ἐργάζωμαι μετὰ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος κατὰ τὸ σύνθημα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Κόμητος Λεσσαελρόδε, καὶ μόνος διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς Βεσσαραβίας.

»Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀπολύουσά με μ' ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς. «Θέλωμεν ἐντα-

»μωθῆ καὶ πάλιν, μοι εἶπεν, ἢ τοῦλάχιστον θέ-
»λετε μοι δώσει τὰς εἰδήσεις σας. Βεβαιώθητε
»ὅτι τὰ πρὸς Ὑμᾶς αἰσθήματά μου θὰ ἦναι
»πάντοτε ἀναλλοίωτα.»

»Ἀνεχώρησα ἐκ Πετρούπολεως περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου 1822, καὶ μετέβην εἰς Ἑμς. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐφθασα εἰς Ἑλβετίαν, καὶ διέμεινα ἐν τινι μεμονωμένῃ ἐξοχῇ εἰς τὰ περὶχωρὰ τῆς Γενεύης. Σοβαρὰ νόσος μὴ ἠνάγκαζε νὰ ζητήσω οἰκίαν ἐν τῇ πόλει, ἐνθα ἐπίσης ἐζήσα ὅλως μεμονωμένος οὐδὲν παραμελῶν ἵνα μὲ λησμονήσῃ ὁ κόσμος.

»Μεταίως ὅμως τὸ ἐπροσπάθησα. Οἱ Ἑλληνας ἀποδιωχθέντες τῶν μερῶν ὅπου μέχρι τῆς παρουσίας δυστυχίας τῶν εἶχον εὖρει γενναίαν καὶ εὐμενῆ φιλοξενίαν, ἐκεῖνοι οὗς αἱ καταστροφὰὶ τῆς Χίου, τῆς Κύπρου, τῶν Κυδωνιῶν, τῶν Ψαρρῶν ἐρρίψαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τῆς Μεσογαίου, ἦλθον πρὸς ἐμὲ ζητοῦντες βοηθήματα καὶ ἐπ' ἐλπίδι νὰ λάβωσι δι' ἐμοῦ καὶ ἐκ μέρους τῶν ξένων.

»Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τινες τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν ἰδιαίτερος, μοι ἔστειλαν, ἐν ὧρα ἀνάγκης, ἀποστόλους διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καὶ προσέτι, ἵνα μοι εἴπωσιν ὅτι ἰδόντες με ἐν μέσῳ αὐτῶν μέχρι τοῦ 1807 ἐν Ἐπτανήσῳ καὶ παρακολουθήσαντές με διὰ τῆς διανοίας καὶ τῶν εὐχῶν τῶν καθ' ὅλον τὸ στάδιόν μου μέχρι τῆς εἰς Γενεύην ἀποχωρήσεώς μου, οὐδέποτε ἤθελον παραιτηθῆ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἤμην καὶ θὰ ἤμην ὡς ἐπὶ τοῦ παρελθόντος τὸ ὄργανον τῶν προσφιλεστέρων συμφερόντων τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι· ὅτι ἄλλως, θὰ με ἔβλεπον φθάνοντα τὸ ταχύτερον ἐπὶ τόπου, ἵνα συμμερισθῶ μετ' αὐτῶν τοὺς κινδύνους τοῦ παρόντος καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος· «Ἐὰν ἦδὲν ὑπηρετεῖτε τὴν Ῥωσσίαν, μοι ἔλεγον, ἢ ἦδὲν δύνασθε νὰ μᾶς ὑπηρετήτε παρ' αὐτῇ, τί κἀμνετε λοιπὸν ἐν Ἑλβετίᾳ; Ὑπάγετε τοῦλάχιστον εἰς Κέρκυραν. Πλησιέστερος εἰς ἡμᾶς ἴδυσθε νὰ μᾶς βοηθήσητε διὰ τῶν συμβουλῶν σας. Ἠξέστε ὅτι ἄρκρον ἀνάγκην ἔχομεν αὐτῶν, καὶ θέλωμεν ὠφελῆθῆ ἐξ αὐτῶν.»

»Δὲν παρέλειψα νὰ κάμω γνωστὸν εἰς τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τῆς μονώσεώς μου καὶ τὰς αἰτίας αὐτῆς. Τῇ ἐξήγησα ὅτι δὲν ἤμην πλέον χρήσιμος εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς δημόσιος ἀνὴρ, καὶ ὅτι μόνον ἠδυνάμην νὰ δώσω εἰς τὰ θύματα τσοῦτων δυστυχῶν συνδρομὴν ἀνάλογον πρὸς τὰ πενιχρά μου μέσα καὶ νὰ ἐξευμενίσω ὡσαύτως ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς ξένους τοὺς τιμῶντάς με εἰσέτι διὰ τῆς ἀρχαίας φιλίας τῶν.

»Ἄλλ' ὅσῳ μάλλον ἐπροσπάθουν νὰ καταπίσω τοὺς Ἕλληνας ὅτι τὰ συμβάντα τοῦ ἔτους 1821 μὲ εἶχον καταστήσει ὅλως ἀνωφελῆ

πρὸς αὐτοὺς, τόσον ὀλιγώτερον οἱ λόγοι μου καὶ ἡ μαρτυρία τῆς διαγωγῆς μου ἴσχυσαν νὰ τοὺς μεταπεισῶσι, καὶ ὁ λόγος εἶναι εὐληπτός.

» Ἐγκαταλειψόμενοι καὶ προγεγραμμένοι ὑφ' ὄλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων, ἐν ᾧ αἱ κυβερνήσεις αὐταὶ ἐπέμβαινον διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν καὶ τῶν ὄπλων, ἵνα ἀποκαταστήσωσι τὴν τάξιν ἔπου ἡ ἀταξία δὲν ἦτο καταστροφή, ἀποστασία καὶ δουλεία, οἱ Ἕλληνας ἠπόρουν διατί οἱ Χριστιανοὶ ἠγεμόνες, διὰ τὸ Ἄυτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας, ὁμόδοξος αὐτοῖς, τοὺς ἐγκατέλειπεν εἰς τοὺς Τούρκους;

» Καὶ κατενόουν μὲν πῶς τινὲς τῶν ἠγεμόνων τούτων παρέδιδον αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν, ἵνα καταπαύσωσι τοὺς ἐκ τῆς Ῥωσσίας φόβους, πῶς δὲ αὐτὴ ἡ Ῥωσσία συνενοῦτο ἐν τοιοῦτῳ συστήματι, τοῦτο οὔτε κατενόουν οὔτε θέλουν ποτὲ κατανοήσει.

» Ἐκφράζοντες ἐπανειλημμένως τὴν διωμολογίαν ταύτην τῆς πίστεώς των οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἑλλάδος, προσέθετον παρατηρήσεις ἐπιβαρυνούσας τὴν θέσιν των, διότι ἐπέμενον θεωροῦντες αὐτὴν ὡς βέβαιον ἐνέχυρον τοῦ μέλλοντος ἢ προσεδόκων παρὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας τῆς Ῥωσσίας.

» Φθονοῦντα τὴν Ῥωστικὴν ἐπιβρόχην τινὰ τῶν ἀνακτοβουλίων προσεπάθησαν νὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις αὐτῆ τῆς Ῥωσσίας ἦτο ἀμετάκλητος, καὶ ὅτι ἡ μόνη ἀπομένουσα αὐτοῖς σωτηρία ἦτο νὰ παραιτηθῶσι πάσης εἰς τὴν δύναμιν ταύτην ἐλπίδος καὶ πάντος πρὸς αὐτὴν δεσμοῦ. Καὶ οὕτως ἐπέτυχον νὰ τοὺς ἀποσπάσωσι τῷ 1825 τὴν πράξιν τοῦ Ἰουλίου μηνός, δι' ἧς ἐβιάσθησαν νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἀποκλειστικὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βοετανίας.

» Ἀρ' ἐτέρου, τὰ αὐτὰ ἀνακτοβούλια περικυκλοῦντά με πανταχοῦ καὶ πάντοτε διὰ τῆς ἐπιτηρήσεώς των, εὐαρεστοῦνται εἰσέτι νὰ παρανοήσωσιν ἢ νὰ παρεξηγήσωσιν εἰς τοὺς ἄλλους τὴν φύσιν τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας σχέσεών μου. Ἐπιμένουσι περιστῶντα αὐτὰς οὐχὶ ὡς τὴν φυσικὴν συνέχειαν ὄλου τοῦ βίου μου, ἀλλ' ὡς κρῖνον ἐκτεταμένου σχεδίου εἰς ὃν προσαρτῶ τὴν τάξιον ἢ βράδιον ἀπόλυτον κυριαρχίαν τῆς Ῥωσσίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

» Τοιοῦτος εἶναι τοῦλάχιστον ὁ λόγος εἰς ὃν ἀναγκάζομαι ν' ἀποδώσω τὴν ἐπιμονὴν δι' ἧς ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας εὐαρεστεῖται νὰ με περικαταλαμβάνῃ πανταχόθεν ἐπὶ σκοπῶν νὰ παραβλάψῃ τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν δι' ἧς με τιμῶσιν οἱ ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ νὰ με καταβρίψῃ ἄκουστα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων οὗς ἀποδοκιμάζουσιν αἱ κυβερνήσεις καὶ ὃν ὁ κ. Μέτερνιχ ἠξίωσε νὰ με παραστήσῃ ὡς ἕνα τῶν κορυφαίων.

» Δὲν θέλω ἀφηγηθῆ ἑνταῦθα λεπτομερῶς

πάντα τὰ σκανδαλώδη ταῦτα τεχνάσματα. Περιριζομαι ν' ἀναφέρω τρία γεγονότα ἱκανὰ νὰ δώσωσι σαφῆ καὶ πλήρη ἰδέαν αὐτῶν.

» Ὁ Πρίγκιψ Μέτερνιχ ἰδὼν ἐν Βιέννῃ τὴν στρατηγὸν Μαιτλάνδον κατ' Αὐγουστον 1822 τῷ συνεχάρῃ εἰπόν· « Αἰσιπὸν, στρατηγέ μου, ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ἐξεβρίχθη, ὁ Κόμης Καποδίστριας ἐτάφη δι' ὄλην του τὴν ζωὴν. Θὰ ἔγχεστε εἰρήνην ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ ἡ Εὐρώπη θὰ ἦναι ἀπηλλαγμένη τῶν μεγάλων κινδύνων δι' ὧν τὴν ἠπειλεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐπιβροχή. » Ἐπιστρέψας εἰς Κέρκυραν ὁ στρατηγὸς Μαιτλάνδος ἐπανελάθε τοὺς λόγους τούτους εἰς τὸν κύκλον του, καὶ διεδόθησαν εἰς ὄλην τὴν πόλιν.

» Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἵνα ἐνισχύσῃ παρὰ τῷ διπλωματικῷ σώματι καὶ τοῖς ἐν Βιέννῃ Ῥώσοις τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν τῆς ἀποχωρήσεώς μου, ὁ πρωθυπουργὸς οὗτος ἐπανελάθεν εἰς τινα ὑπάλληλον τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, οὗ ὁ βαθμὸς καὶ ἡ ὑπόληψις καθιστῶσιν ἀναμφίβολον τὴν μαρτυρίαν του, ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος, χαίρων ὅτι ἐπὶ τέλους ἀπεμακρύνθη τῶν συμβουλίων τοῦ Σεβαστοῦ αὐτοῦ Συμμάχου, εἶχεν εἶπει τῷ Κ. Μέτερνιχ· « Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εἶναι παραπολὺ ἀγαθός· ἐάν εἶς τῶν ὑπηρετούντων με εἶχε καταχρασθῆ τὴν ἐμπιστοσύνην μου ὡς ὁ Κόμης Καποδίστριας τὴν τοῦ Κυρίου του, ἤθελον δώσει ἐν παράδειγμα καὶ διατάξει νὰ τὸν ἀποκεραλίσωσι. »

» Τελευταῖον, γινώσκω μετὰ τῆς αὐτῆς θετικότητος, ὅτι καθ' ὅλας τὰς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἀνακρίσεις, ὅσαι ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τῆς σήμερον ἐγένοντο κατὰ τῶν μυστικῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν ταρξιδῶν, οἱ ἀνακρινόμενοι πάντοτε ἠρωτήθησαν περὶ τῶν ὑποτιθεμένων πρὸς με σχέσεών των· ἐν ᾧ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν οὐδέποτε ἐσχέτισθη πρὸς ἐμὲ, οὐδεὶς οὐδέποτε μ' ἐγνώριτε προσωπικῶς, καὶ εἰς οὐδεμίαν οὐδέποτε εἰσήλθον μυστικὴν ἐταιρίαν.

» Περικυκλοῦντές με οὕτω διὰ μολυντικῆς ἀτμοσφαιρας ἐλπίζουσι ν' ἀπομακρύνωσιν ἐμοῦ τοὺς ἔχοντας ἐντιμον ὑπόληψιν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ φαντάζονται νὰ με προσεγγίσωσιν εἰς τοὺς ἐν τῇ ἐναντίᾳ τάξει εὐρισκομένους.

» Δὲν ἐπέτυχον, οὐδέποτε θὰ ἐπιτύχωσιν. Ὡσαύτως θὰ ἀποτύχῃ τὸ σχεδίον των νὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ τῆς μνήμης καὶ τῆς καρδίας τῶν Ἑλλήνων τὰ ἔχνη τοῦ παρελθόντος, ἔπως καταστρέψωσιν, ἢ τοῦλάχιστον παραμορφώσωσι τὴν φύσιν τοῦ λαοῦ τούτου, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον ἡ Ῥωσσία νὰ τὸν προστατεύσῃ.

» Ἐπροσπάθουν νὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας ὅτι αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἤθελον τοὺς ἐγκαταλείψει, διότι εἶναι Ῥῶσοι, καὶ προσέθετον· « Εἴθε Ῥῶσοι, διότι εἶς ἐκ τῶν ὑμετέρων εἶναι

»πάντοτε Ῥώσσοι, καὶ διότι ἔχετε εἰς αὐτὸν
»ἐμπιστοσύνην.»

»Οἱ Ἕλληνας-μετ' ἡρώτων πῶς ἔπρεπε νὰ θεω-
ρήσωσι τὴν εὐσυνείδητον κατὰ τὸ φαινόμενον
δῆλωσιν ταύτην. . . Ἡδυνάμην νὰ τοῖς ἀπαν-
τήσω;—Ἡδυνάμην νὰ τοὺς συμβουλεύσω;

»Ἡ σιωπὴ μου, ἡ ἀπρονοήσις μου, ὁ τίτλος
ὃν φέρω εἰσέτι, δὲν ἦσαν τόσα ἐπιχειρήματα ἐξ
ἧν ἡ πανουργία καὶ ἡ δολιότης πολιτικῶν τινῶν
ὠφελούντο ἐπιδειξίως, ὅπως ἀποπλανήσωσι καὶ
ἀφανίσωσιν ἀνεπιστρέπτως τοὺς ἀτυχεῖς Ἕλ-
ληνας;»

»Ἐκτοτε δὲν μοι ἐπετρέπετο νὰ μείνω ἐπι-
πλέον καὶ οἰκειοθελῶς εἰς θέσιν, ἐξ ἧς οἱ Ἕλ-
ληνες ἐμόρφωνον γνώμην ἐπιβλαβῆ πρὸς αὐτοὺς
καὶ ἥτις ἀφ' ἑτέρου διήγειρε τὰς κατ' ἐμοῦ ὑπο-
νοίας καὶ καταμηνύσεις τινῶν ἀνακτοβουλιῶν.

»Τοιοῦτο ἦτο τὸ ζήτημα ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ
λυθῆ εἰμὴ διὰ τινος δικαίας ἀποφάσεως τῆς
Α. Μ. τοῦ Ἀυτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας.

»Ἡδὴ ἐπικλυοῦμαι αὐτὸ δέδμενος εὐσεβίας
τῆς Αὐτοῦ Ἀυτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος νὰ
λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ παρὸν ἔγγραφον.

Ἐν Γενεύῃ, τῆ 12/24 Δεκεμβρίου 1826.

(Ἰπ.) ὁ Κόμης ΚΑΡΟΛΙΣΤΡΙΑΣ.»

ΛΟΓΟΙ Μ. ΡΕΝΙΕΡΗ ΚΑΙ Ε. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

ἐκφωνηθέντες ἐπὶ τῇ καταθέσει τῶν λειψάνων τοῦ
Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν
τῆ 8 Ἀπριλ. 1877.

Α'

[Ἰπὸ Μ. Ῥενιέρη.]

Πληροῦται λοιπὸν σήμερον ὁ διακαὴς πόθος
τοῦ Πανελληνίου, ἐκτελεῖται ἡ ἐντιμος ἐντολὴ
τῆς ἐν Μιχαλιᾷ ἐπιτροπῆς; τὰ ὅσα τοῦ αἰ-
δίου Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἀναλαμβάνονται ὑπὸ
τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ διὰ δημοσίας πομπῆς
τιμηθέντα παραδίδονται εἰς τὴν γῆν τῆς πατρί-
δος. Ἰν' ἀπαντήσωμεν ὁμοίαν τελετὴν ἐνταῦθα
γενομένην, δέον ν' ἀναδράμῃ ὁ στοχασμὸς ἡμῶν
μέχρι τῆς ἑβδομηκοστῆς ἔκτης Ὀλυμπιάδος, ὅ-
τε, ἐπὶ Φαίδωνος ἄρχοντος, ὁ Κίμων ἀνευρὼν
τοῦ Θησέως τὰ λείψανα, καὶ ταῦτα εἰς τὴν τρί-
ρην αὐτοῦ ἐνθέμενος καὶ κοσμήσας μεγαλοπρε-
πῶς, κατήγαγεν εἰς Ἀθήνας. «Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἡ-
σθέντες, λέγει ὁ Πλούταρχος, πομπαῖς λαμπραῖς
καὶ θυσίαις ἐδέξαντο τὰ ὅσα τοῦ Θησέως ὡσπερ
αὐτὸν ἐπανερχόμενον εἰς τὸ ἄστυ. Εἰς τὸ πρό-
σωπον τοῦ Θησέως ἐτίμων οἱ τότε Ἀθηναῖοι τὸν
ἦρωα, ὅστις μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔργον εἰς νοῦν
βλάζομενος, συνώκισσε περὶ τὴν ἀρόπολιν τοῦς
τὴν Ἀττικὴν κατοικοῦντας, καὶ μιᾶς πόλεως
ἕνα δῆμον ἀνέδειξε τοὺς τῶς σποράδας ὄντας.
Εἰς δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Κοραῆ τιμῶμεν τὸν ἄν-
δρα, ὅστις τοὺς πατέρας ἡμῶν εὐρὼν ἐν τῇ δια-
σπορᾷ τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀμαθείας συνήγαγε

περὶ τὸν βωμὸν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἐδίδα-
ξεν αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἐν ἔθνος, ἔχον προγόνους
τοὺς διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος, ἐμόρφωσε
τὸ αἶσθημα αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ἐγένε-
το εἰς ἕκ τῶν πρώτων δημιουργῶν τῆς ἑλληνι-
κῆς ἀναγεννήσεως.

Τὸ ἔθιμον τῶν ἀρχαίων τοῦ τιμᾶν δι' ἐξαίρε-
των τιμῶν τὴν κηδείαν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀ-
νεμνήσθη αὐτὸς ὁ Κοραῆς, ὅταν κατὰ τὴν 10
Ἰουλίου τοῦ 1791 ἔτος ἐγένετο θεατῆς τῆς
μεγζλοπρεπεστάτης πομπῆς, δι' ἧς οἱ Γάλλοι
μετέφερον ἀπὸ τῆς Βασιλείας εἰς τὸ Πάνθεον τὰ
ὅσα τοῦ Βολταίρου. Σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ τό-
τε ἐν Παρισίοις ἀγνώστου πολίτου ἔθνους περι-
φρονημένου καὶ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ζωντανῶν
ἐξηλειμμένου, ἐν ἧ περιγράφει τὰ αἰσθημὰτα
καὶ τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐ-
κείνην, ὅτε ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας του με-
τὰ πολλῶν Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων σοφῶν ἐθεάτο
τὴν θήκην τὴν περιέχουσαν τὰ ὅσα τοῦ μεγά-
λου σοφοῦ, ἐπάνω εἰς λαμπρὰν ἄμαξαν συρομέ-
νην ἀπὸ δώδεκα λευκοῦ ἵππου, ἧς προηγουῖντο
φερόμενα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν
ἀκαδημαϊκῶν καὶ τῶν σπουδαίων τῶν Παρισίων,
ἠκολούθει δὲ πλῆθος ἀναρίθμητον λαοῦ τιμῶν-
τος τὸν ποιητὴν, τὸν φιλόσοφον, τὸν ἱστορικόν
ὅστις προτοίμασε τὴν Γαλλίαν εἰς ὑποδοχὴν
τῆς ἐλευθερίας.

Δάκρυα ἀληθινὰ, δάκρυα ἀπαρηγόρητα, λέ-
γει ὁ Ἀδαμάντιος, μοῦ ἀπέσπασεν ἡ ἀνάμνη-
σις ὅτι οὕτω καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν, οἱ ἀμί-
μητοι Ἕλληνας, ἤξευραν τὰ τιμῶσι τὴν σοφίαν.
Καὶ ποῖοι ἄλλοι ἔγιναν τύπος καὶ ὑπογραμ-
μὸς παντὸς καλοῦ; Δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθη-
ναῖοι ὅτινες κατέστησαν στρατηγὸν τῆς Σά-
μου τὸν Σοφοκλέα; . . . Ταῦτα ἔγραφε τότε ὁ
Ἀδαμάντιος τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ παρισταμένη εἰς τὴν τελετὴν χαίρει βλέ-
πουσα ὅτι οἱ ἀγαπῆτοί αὐτοῦ Ἕλληνας ὑποδέ-
χονται τὰ ὅσα αὐτοῦ ὡς αὐτὸν ἐπανερχόμενον
εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν. Χαίρει βλέπουσα ὅτι
τιμῶμεν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν ὅτι κατα-
θέτομεν αὐτὰ εἰς γῆν ταύτην τῶν Ἀθηνῶν, τὴν
καρδίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν τάφων
τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν κεκοιμημένων εἰς τὴν
νεκρόπολιν ταύτην καὶ συντελεσάντων μετ' αὐ-
τοῦ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.
Χαίρει δὲ συγχρόνως ἡ ψυχὴ τοῦ Κοραῆ ὅτι οἱ
πρόδρομοι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεγέρσεως, δὲν ἐ-
χώρισαν ποτὲ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τοῦ Εὐαγγέλιον
καὶ ὅτι τὸ σύνθημα ὅπερ ἀφῆκαν ἡμῖν ἦν πίστις
καὶ πατρις.

Ἐἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐκπληροῦμεν τὸν πόθον τῆς
ἀγίας ταύτης ψυχῆς ἐκφράζοντες πανδημῶς τὴν
εὐγνωμοσύνην ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν
φιλέλληνα Γαλλίαν, ἥτις κατὰ τὸ ἔτος 1782
δέξασθαι εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν Ἀδαμάν-